

"Bizim nefis ve şeytanımıza ne oluyor ki; böyle bir Zâtın bütün dâvâlarının esası olan La İlahe İllallah'ı, bütün merâtibiyle beraber kabul etmesin..." Kelime-i Tevhidin "bütün meratibi" denince ne anlamalıyız? Tevhidin ne gibi mertebeleri vardır?

Tevhidin mertebeleri denilince, öncelikle şu üç ana mertebe hatıra gelir: **Tevhid-i Zât, tevhid-i sıfat ve tevhid-i ef'al.**

Kısaca ifade edelim:

Tevhid-i Zât; *Allah'ın zâtının bir olduğunu ifade eder.* Varlığı vacip, ezeli ve ebedi olan tek zât Allah'tır. O'ndan başka vacib, ezeli ve ebedi bir varlık düşünülemez.

Tevhid-i sıfat; *Allah'ın zâtında olduğu gibi sıfatlarında da şeriki, naziri olmadığına itikat etmek demektir.* Sonsuz kudret, sonsuz ilim, mutlak irade ve sair ilâhî sıfatlar ancak Allah'ındır. Bu sıfatlara bir başkasının sahip olması imkânsızdır.

Tevhid-i ef'al denilince, Cenab-ı Hakk'ın birbirinden farklı fiilleri ve bunların icra edilmesiyle tecelli eden fiilî isimleri hatıra gelir. Meselâ, tezyin (süslemek, ziynetlendirmek) bir fiildir, **Müzeyyin** ise fiilî bir isimdir. Keza, terzik (rıziqlandırma) bir fiildir, **Rezzak** ise fiilî bir isimdir. Bu fiiller ve isimler, bütün mertebeleriyle, ancak Allah'a aittir. Yani, "**Lâ ilahe illallah**" cümlesi "*La Hâlık'e illallah, Lâ Râzık'a illallah, Lâ Rabb'e illallah, Lâ Malik'e illallah*" gibi birçok tevhid cümlelerini içine alır. Bunların her birisinin de kendi içinde sonsuz mertebeleri vardır. Mesela, Rab isminin tecelli dairesi insanın saçından, gözünden, kulağından, midesinden, aklına hafızasına kadar nice ilâhî terbiyeleri içine aldığı gibi, haricî âlemde de havanın terbiyesinden, suyun, ziyanın, elementlerin, her bir bitki ve hayvan türünün, semanın, arşın, kürsinin, meleklerin, cennet ve cehennem terbiyesine kadar bu ismin sonsuz mertebeleri vardır.

"Ehl-i imanın, hususan ehl-i tarîkatın her vakit tekrarla 'Lâ ilahe illâ Hû' demeleri, tevhidi yâd ve ilân etmeleri gösterir ki; tevhidin pek çok mertebeleri bulunuyor."(1)

(1) bk. [Şuâlar, Yedinci Şua.](#)